

KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİK BAĞLAMINDA GAGAUZ MÜZİK KÜLTÜRÜ

Irina POIDOLOVA*

Özet: Bu makale, Gagavuz müzik kültürü Moldova Cumhuriyeti'nin çok kültürlü bir parçası olarak incelenmektedir. Gagauz müziğinin mevcut girişleri, Moldova, Ukrayna, Bulgar ve diğer etno-kültürel törenlerle iletişimi ve Türk ve Ortodoks eğitiminin kapsamı ele alınmıştır. Gagavuz müziğinin modern varoluş ve gelişim biçimlerine, etnik kişiliğin korunmasındaki rolüne ve kültürlerarası diyalogun oluşumuna özel bir önem verilmektedir. Çalışma, Gagavuz müzik yaşamının Moldova'daki kültür politikasını ve ulusal çeşitlilik çeşitliliğinin bulunduğunu vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gagauz müziği, kültür, çok kültürlü alan, etnik kimlik, Moldova Cumhuriyeti, müzik geleneği, kültürel etkileşim.

Gagauz Musical Culture in the Context of Cultural Diversity

Abstract: This article analyses the Gagauz musical culture as a part of the multicultural space of the Republic of Moldova. The historical roots of Gagauz music, its interaction with Moldovan, Ukrainian, Bulgarian and other ethno-cultural traditions, as well as the influence of Turkic and Orthodox heritage are considered. Special attention is paid to the modern forms of existence and development of Gagauz music, its role in the preservation of ethnic identity and the formation of intercultural dialogue. The study emphasises the importance of the Gagauz musical heritage in the context of cultural policy and national diversity in Moldova.

Key Words: Gagauz music, culture, multicultural space, ethnic identity, Republic of Moldova, musical tradition, cultural interaction.

Giriş

Kültürel çeşitlilik; Moldova Cumhuriyeti'nin tarihî, sosyal ve eğitim bağlamının ayrılmaz bir parçasıdır. Yüzyıllar boyunca, ülke toprakları birçok halkın, geleneğin ve dilin yoğunlaştığı bir yer olmuştur. Bu durum, her biri ulusal mirasa katkıda bulunan eşsiz bir kültür mozaği oluşturmıştır. Bunlar arasında, sadece kimliklerini korumakla kalmayıp aynı zamanda ortak kültürel alanın ayrılmaz bir parçası hâline gelen Gagauz, Moldova ve Bulgar kültürleri özel bir ilgiyi hak etmektedir. Yüzyıllardır devam eden bu halklar arasındaki etkileşim; dil, gelenekler, ritüeller ve değerler sistemine yansıyan ve eğitim alanında bilimsel anlayış ve uygulama gerektiren benzersiz bir kültürel sentez oluşturmıştır. Karşılıklı kültürel etki, Moldova'da sivil kimlik oluşumu bağlamında özellikle önemli olan sürdürülebilir bir arada yaşama ve karşılıklı anlayış biçimlerini sağlamıştır [3].

Gagauz müzik kültürü, Moldova Cumhuriyeti'nin kültürel mirasının önemli bir parçası olup halkın tarihini, etnik kökenini, geleneklerini ve yaşam biçimini yansıtmaktadır. Özgün bir kimliğin taşıyıcısı olan Gagauz müziği, zenginleşmesine ve gelişmesine katkıda bulunan diğer halkların kültürleriyle yakın temas koşullarında oluşmuştur. Farklı etnik geleneklerin kesişme noktasında şekillenen bu müzik, hem nesilden nesile aktarılan eski halk şarkıları formlarına hem de komşu halklardan ödünç alınan tonlama ve ritmik yapılarına dayanan Türk ve Balkan müzik tarzlarının unsurlarını özümsemiştir. Gagauz halkının göçler, siyasi değişimler ve kültürel temaslarla bağlantılı tarihî kaderi bu süreçte önemli bir rol oynamıştır[2].

Günümüzün çok kültürlü ortamında, Gagauz müziğinin diğer ulusal kültürlerle etkileşimi devam etmekte ve müzik sanatının yeni biçimlerini ve türlerini yaratmaktadır. Küreselleşme, teknolojinin gelişimi ve sınırların açıklığı, Gagauz müziğinin geleneksel varoluş alanının dışında da aktif bir şekilde yayılmasına yol açmıştır. Bugün Gagauz müziği hem geleneksel performanslarda hem de modern yorumlarda duyulmakta ve uluslararası müzik alanının bir parçası hâline gelmektedir.

Gagauzlar, Ortodoks Hristiyanlığı benimseyen ve Türkçe konuşan bir halktır. Moldova Cumhuriyeti'nin güney bölgesinin, yani Özerk Bölge'nin nüfusunun önemli bir bölümünü oluşturmaktadırlar. Bir görüşe göre ataları, XVIII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'ndan Besarabya topraklarına göç etmiş ve burada

* Eğitim Yüksek Lisansı, Kültür ve Sanat Bölümü Öğretim Görevlisi, Komrat Devlet Üniversitesi, E mail: Poidolova.irina@mail.ru, Orcid id:0000-0002-3832-2887

dinî baskılardan kaçarak bir sığınak bulmuşlardır. Türk kökenli olmalarına rağmen Gagauzlar, dillerini, halk geleneklerini, misafirperverlik geleneklerini, ataerkil yaşam tarzlarını ve ritüel kültürlerini koruyarak bölgenin Ortodoks Hristiyan bağlamına organik olarak entegre olmuşlardır[2].

Gagauzmüzikkültürü, yüzyıllardırailevetoplulukkutlamalarında, dinî törenler deve günlük işlersırasındaicraedilenhalk şarkılarına dayanmaktadır[2].Çoğu şarkınınmelodileri, genişletilmiş biranlatı yapısı, etkileyicitonlama, metriktekniklerin çeşitliliğivearalarındaminör ölçeğinhakimolduğuarmoniktemellerin çokyönlülüğü ilekarakterizeedilmektedir. Bu durum, Gagauz müziğinin ana türünü ortak Türk geleneği olan aşk acısı tezahürlerine yaklaştırmaktadır. Şarkıların şiirsel metinleri; hem epik, tarihî ve ritüel eserleri hem de çok çeşitli yaşam temalarını kapsamakta; ayrıca bu şiirsel metinler günlük şarkıları ve lirik aşk şarkıları içeren ilginç bir çeşitliliği temsil etmektedir.

Yılkyaz lüzgerleri

halk türküsü (gagauzская народная песня)

Yılkyaz lüz-ger - le-ri e sar don-dur - maz Yılkyaz lüz-ger - le-rı-e-sar e-sar e-sar

10 don-dur - maz Kız o - tur-muş sun-dur-ma - nın ba-şı na gü-neş ur-muş kü-pe-si-nin

20 kü-pe-si-nin ta-şı - na e-nez bas-mış on-dört on beş ya-şı - na dü-nür cü-lar

30 düş - müş kı - zın düş - müş kı - zın ba şı na

Gagauz kültüründe enstrümantal müzik, ulusal geleneklerin korunması ve geliştirilmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Formları, etnik kimliğin özelliklerini yansıtan dans ritimleri, uzun melodiler ve şarkı ezgileridir. Dans ezgileri, çeşitli dansları kapsayan halk koreografisiyle yakından bağlantılıdır. Her dansın kendine özgü bir melodisi ve ritmi vardır ve bu da dansın benzersizliğini ortaya koymaktadır. Özellikle popüler dans ezgileri, Gagauz müziğinin özelliklerini en canlı şekilde yansıtan 6/8, 7/16, 9/16, 5/8 ve benzeri karışık boyutlardadır[8].

Kerağa avası

Gagauz kültürünün gelişiminde merkezî bir yere sahip olan danslar, kültürel geleneklerin korunması ve aktarılmasının yanı sıra halkın kolektif kimliğinin oluşumunda da kilit bir rol oynamaktadır. Dans ve müzik unsurlarının iç içe geçtiği müzik kültürünün önemli bir bileşeni olan danslar, kültürel pratiğin ayrılmaz bir parçasıdır[8].

Kadynja, duz ava (veya choru), elja, maramja gibi danslar, Gagauz toplumunun tarihî, sosyal ve etnik özelliklerini yansıtan benzersiz ritmik ve koreografik özelliklere sahiptir. Sadece bayram ve ritüel anlarına eşlik etmekle kalmaz, aynı zamanda neşe, keder, dayanışma ve birlik duygularının hareket ve müzik yoluyla ifade edildiği bir iletişim aracı olarak da işlev görmektedir.

Kadınca

Gagauz halk oyunu

Gagauz müzik kültüründe, müzik geleneğinin korunması ve aktarılmasında önemli bir rol oynayan zengin çeşitlilikte geleneksel müzik aletleri bulunmaktadır. Bu enstrümanlar halk danslarına, ritüellere ve festivallere eşlik etmenin yanı sıra solo performanslar için de kullanılmaktadır. En ünlü Gagauz müzik aletleri gaida, kaval, kobza, kausz'dur.

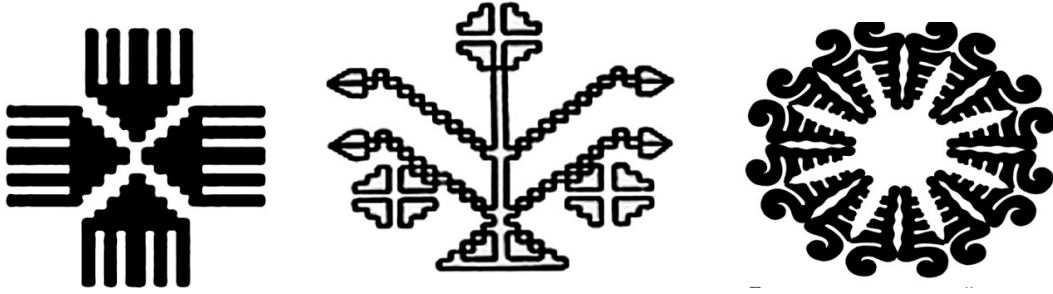
Kauş

gayda

kaval

çırtma

Gagauzların geleneksel kostümleri, kültürel kimliklerinin önemli bir unsurudur ve halk geleneklerinin korunmasında önemli bir rol oynadığı için göz ardı edilemez. Nakışlardan başlıklara kadar kostümün her bir unsuru derin bir sembol taşımakta ve Gagauz halkının tarihini, geleneklerini ve sosyal özelliklerini yansıtmaktadır. Halk festivallerinin, ritüellerin ve günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası olan kostümün ulusal kimliğin güçlenmesine ve kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasına katkıda bulunduğunu söylemek mümkündür. Kostüm üzerindeki süsler ve desenler sadece dekoratif bir rol oynamakla kalmayıp aynı zamanda koruyucu bir işlev de görmektedir. Gagauzların geleneksel dünya görüşünde desenler, kötü güçlerden koruyan ve iyi şans getiren bir tür muska olarak kabul edilmektedir[7].

Sırt - yağmurun sembolüdür hayat ağacı - sonsuzluk boğa- erkek gücünün sembolüdür

Moldova Cumhuriyeti'nin çok kültürlü yapısı, Gagauzlar da dahil olmak üzere tüm etnik grupların müzik kültürünün oluşumu ve gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Yüzyıllar boyunca Moldovalı, Bulgar, Ukraynalı ve Rus nüfuslarla komşuluk ve yakın etkileşim, müzik geleneklerinin iç içe geçmesi için elverişli koşullar yaratmıştır. Bu karşılıklı etki hem üslup düzeyinde hem de icra pratikleri alanında kendini göstermektedir. Bulgar etkisi özellikle dikkat çekicidir. Gagauz dansları Bulgar metrik kalıplarını (örneğin 7/8, 9/8) içerebilir ve bazı melodiler Bulgar enstrümanlarıyla çalınmaktadır. Ortak folklor toplulukları ve müzik festivalleri kültürel alışverişi ve ortak sanat formlarının oluşumunu kolaylaştırmaktadır[3]. Çok kültürlü ortam, Gagauz müzik kültürünün etnografik kimlik çerçevesinde kapalı kalmamasına katkıda bulunmaktadır. Bu kültür, halk geleneklerinin, tarihî deneyimlerin ve bu ulusun sosyal yaşamının sentezine dayanan benzersiz ve çok yönlü bir olgudur. Ancak bu müzik kültürünün gelişiminin devam etmesi ve korunması için eğitim alanında desteklenmesi ve sistematik hâle getirilmesi gerekmektedir[3].

Moldova Cumhuriyeti nüfusunun çok uluslu yapısı göz önüne alındığında, eğitim sistemi kültürel mirasın aktarılmasında kilit bir rol oynamaktadır. Sadece akademik bilgi sağlayıcısı değil, aynı zamanda kendi ve diğer halkların geleneklerine saygı duyan bir tarihsel hafıza koruyucusu hâline gelmektedir. Eğitim politikası, etnik gruplar arası uyumu geliştirmeyi amaçlamakta ve bu bağlamda ulusal müfredat programına etno-kültürel bir bileşenin eklenmesini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle, eğitim kurumları nesiller, diller ve

kültürler arasında bir köprü görevi görmektedir. Günümüzde de Gagauz müzik kültürü müfredat ve müfredat dışı programlara entegre edilmiştir[6]. Buna bağlı olarak da anaokulları ve ilkokullarda halk şarkıları söylenmekte, ulusal enstrümanlar çalınmakta, geleneksel festivallere ve ritüel gösterilerine katılım sağlanmaktadır. Müzik sayesinde çocuklar sözlü halk şiiri, ritüeller ve halkın tarihi ile tanışmakta, bu da ulusal kültürle sağlam bir duygusal bağ oluşturmaktadır.

Ulusal bileşen, Gagauzya'nın lise ve gimnazyumlarındaki müzik eğitimi sınıflarında aktif olarak uygulanmaktadır; burada müzik repertuarı geleneksel Gagauz bestelerinin yanı sıra Filev İlia, Colsa Mihail, Paci Mihail, Gagauz Dimitri, Fusu Pavel gibi modern yerel bestecilerin besteleri temelinde oluşturulmaktadır. Şu anda, yaşlı sakinlerin anılarını paylaşmak ve folklor parçaları icra etmek için sınıflara geldiği “Ataların sesini duymak” adlı bir proje var. Bu canlı hikâyeler ve şarkılar öğrenciler tarafından kaydedilerek okul arşivlerinin bir parçası hâline getirilmekte ve hatta bazıları bölge yarışmalarına ve bilim projelerine dahil edilmektedir[6].

Çocukların ve gençlerin geleneksel ve klasik enstrümanları çalmayı öğrendikleri, müzik teorisi ve Gagauz müziğinin tarihini inceledikleri müzik okulları, önemli bir işlev yerine getirmektedir. Müzik koroları, toplulukları, çocuk halk orkestraları aktif olarak gelişmektedir. Ayrıca Komrat Devlet Üniversitesi, bölgenin kültürel mirasının korunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Eğitim programları, bilimsel araştırmalar ve kültürel girişimler aracılığıyla üniversite, ulusal müzik mirasının eğitim sürecine entegrasyonunu teşvik etmekte ve uluslararası kültürel değişimlere aktif olarak katılmaktadır. Kültür ve Sanat Bölümü de kültür ve sanat alanında uzmanların eğitimini sağlayan önde gelen yapısal alt bölümlerden biridir. Müzik ve sanat eğitimi alanında uzman yetiştirmek ve araştırma yapmak için bir profil platformu işlevini yerine getirmektedir. Ayrıca sanat alanında eğitim ve araştırma olanakları sağlayarak bölgenin kültür politikalarının oluşturulmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Gagauz kültürel kimliğinin korunması ve geliştirilmesine özel önem verilmektedir. Bu bağlamda, kürsü öğretmenlerinin pratik ve metodik faaliyetleri özel bir önem kazanmaktadır. Metodolojik materyallerin oluşturulmasına, ustalık sınıflarının düzenlenmesine, bilimsel-pratik seminerlere, Gagauz müzik kültürünü tanıtmayı amaçlayan çeşitli kültürel etkinliklere aktif olarak katılmaktadır. Öğrenciler, mezunlar, kültürel değerlerin aktif taşıyıcıları ve yayıcıları hâline gelmekte, yeni fikirlerle, modern yaklaşımlarla ve halklarının kültürel mirasına derinleşmiş bir saygıyla kendi köylerine dönmektedirler. Bu gençler, kültürel dönüşümlerin başlatıcısı olmakta, yenilikçi yaklaşımlar getirmekte ve ulusal geleneklerin yeniden canlanmasına katkıda bulunmaktadır[9].

Eğitimde etno-kültürel bileşenlerin geliştirilmesi ve uygulanmasına önemli bir katkıda bulunanlardan biri de-Gagauzya Yürütme Komitesi tarafından 2022-2025 yılları için onaylanan- Gagauz dilinin kurtarılması ve teşvik edilmesi programıdır. Bu programın amacı, dili sadece bir iletişim biçimi olarak kullanmak ve korumak değil, aynı zamanda bir kültür ve düşünce taşıyıcısı olarak yeniden canlandırmaktır. Bu programda amaç yeni öğretmenler yetiştirmek, öğretim araçları geliştirmek, Gagauz folkloru, sözlü ve müzik gelenekleri üzerine modüller sunmak ve dili eğitim sistemine entegre etmektir. Bu nedenle, genç neslin kökleriyle bağını koparmaması ve atalarının çağrısını hatırlaması çok önemlidir[1]. Ana görev, bölgenin kültürel kodunu oluşturmak, onu benzersiz kılmaktır. Dil, şarkı, kostüm, ritüel aracılığıyla sadece geçmişi değil geleceği de aktarmaktır. Sorumluluğumuz, modern teknolojilere ifade edilemeyen, ancak insanların kalbinde, sesinde ve hafızasında yaşayan şeyleri korumaktır.

Sonuç ve Öneriler

Eğitim sistemi, kültürel mirasla aktif ve anlamlı bir etkileşim alanı hâline gelmektedir. Okul; artık yaşamdan kopuk, soyut bir kurum olarak değil de kültürün hayat bulduğu bir yer

olarak algılanmaktadır. Ayrıca üniversite de sadece akademik bir kurum değil, bir araştırma ve canlandırma merkez hâline gelmiştir. Böylece çocuklar da sadece bir öğrenci değil, aynı zamanda geleneğin taşıyıcısı ve sürdürücüsü olmaktadır. Tüm bunlar ancak etno-kültürel mirasın korunmasına yönelik sistematik ve samimi bir yaklaşım sayesinde mümkün olabilmektedir. Küreselleşme, göç ve kültürel entegrasyon gibi süreçler, özellikle eğitim kurumları ve kültürel projelerde Gagauz müzik geleneğinin korunması ve tanıtılması için hem zorluklar hem de yeni fırsatlar yaratmaktadır.

Gagauz müzik kültürüne ait unsurların eğitim programlarına, konserlere, festivallere ve araştırmalara dâhil edilmesi, hoşgörülü ve çok kültürlü bir ortamın oluşmasına katkıda bulunmakta ve gençlerin köklerine olan ilgisini artırmaktadır.

Moldova Cumhuriyeti'nin ve bir bütün olarak bölgenin kültürel zenginliğinin ayrılmaz bir parçası olarak Gagauz müzik mirasının belgelenmesi, incelenmesi ve yorumlanması içinde hafızabilimsel, metodolojik ve pratik çalışmaya ihtiyaç olduğunun belirtilmesinde fayda bulunmaktadır [9].

KAYNAKÇA

1. Moldova Cumhuriyeti'nin 17 Temmuz 2014 tarihli ve 152 sayılı Eğitim Kanunu. 2022-2025 yılları için Gagavuz dilinin kurtarılması ve geliştirilmesi programı. - ATU Gagavuzya Yürütme Komitesi, 2022.
2. **Günçenko, A. M.** Gagauzlar: etnografik eskizler. - Kişinev: Shtiintsa, 1988.
3. **Grigor, I. M.** Etnokültürel Kimlik ve Moldova'nın Çok Kültürlü Toplumu. - Kişinev: Tipografia Centrală, 2016.
4. **Dragoi, M.** Gagauzların müzik folkloru: tür ve stil karakterizasyonu. - Kişinev: Moldova Bilimler Akademisi, 2005.
5. **Kirkova, V.** Gagauzların geleneksel müzik kültürünün özellikleri. // Vestnik ethnografii. - 2014. - №3(65). - C. 43-49.
6. **Poidolova, İ.** Gagauz bileşeni müzik eğitimi derslerinde 4. sınıfta . Proceedings: “Știință, educație, cultură”, conferința științifico-practică internațională/“Bilim, Eğitim, Kültür: Komrat Devlet Üniversitesi'nin 29. Yıldönümüne Adanmış Uluslararası Bilimsel ve Pratik Konferans”, Cilt 4, Komrat, Komrat Devlet Üniversitesi, 2020 s.508. ISBN 978-9975-83-090-4
7. **Poidolova I.,** NATIONAL COSTUME - VALUE OF CULTURAL HERITAGE Conferința științifică cu participare internațională Tradiție și inovare în cercetarea științifică, ediția a X-a, de la fondarea Universității de Stat “Alec Russo” din Bălți, 8 Ekim 2021.
8. **Savva, G.** Gagauz müzik folkloru: oluşum, gelenekler, modernite. - Komrat: Tipografia Universității de Stat din Komrat, 2018.
9. **Zhdanko, T.** Etnikler arası hoşgörünün oluşumu için bir temel olarak geleneksel kültür. // Kültür ve Eğitim. - 2015. - №2. - C. 23-27.